

AKDAĞMADENİ RÜŞTİYE MEKTEBİ (ESKİ ADLİYE BİNASI)

Yağmur DOĞAN**

Anahtar Kelimeler: Akdağmadeni, Rüştîye Mektebi, Yozgat,

Yapı, Kültür ve Turizm Bakanlığı envanter kayıtlarında (Pafta: 08030, Ada: 152, Parsel: 6) yer almakta olup, 30.09.2005 yılı 386 sayılı karar ile 'Taşınmaz Kültür Varlığı' olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinin zengin kültürel mirası içerisinde bölgedeki eğitim hamlesinin somut bir göstergesi olan Akdağmadeni Rüştîye Mektebi ,inşa edilen modern orta dereceli eğitim kurumları arasında cephe düzenlemesi ve taş işçiliği ile nitelikli bir eserdir. Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinde Çamlık Mahallesi ,Lütfullah Kayalar Caddesinde bulunmaktadır.

Akdağmadeni Rüştîye Mektebi ile ilgili Yıldız ve Cengiz (2017) tarafından aktarılan bilgilere göre; kurum 19. yüzyılın ikinci yarısında hizmete başlamıştır. Haziran 1873 tarihli belgelerde, mektebe Darülmualimin-i Rüşdi mezunu bir muallimin atanması ve açılış hazırlıklarına ilişkin teknik ve idari detaylar kaydedilmiştir. 1876 (H. 1293) tarihli Ankara Vilayet Salnamesinde üzerinde durulan en önemli bilgi mektebin eğitim faaliyetlerine 1873-1875 yılları arasında başladığı ile ilgili verilerin vurgulanmasıdır. Bina, günümüze dek farklı kamu hizmetlerine tahsis edilmiştir. Bir zaman adliye binası olarak kullanılan yapı, yörede “Eski Adliye” adıyla tanınmaktadır. Bu yönüyle yapı, Akdağmadeni’nin eğitim ve idari geçmişine tanıklık eden önemli tarihî yapılardan biri olarak değerlendirilmektedir. Yapı günümüzde Akdağmadeni sosyal hizmet merkezi olarak faaliyet göstermektedir.

Tanzimat sonrası eğitim reformları, Osmanlı modernleşme çabalarının stratejik odağı olmuş; özellikle taşrada Rüştîye mekteplerinin yaygınlaştırılmasıyla ortaöğretim kurumsallaşmıştır. Anadolu'daki bu yapılar, merkezi ıslahatın yerelde de uygulandığının somut mimari kanıtıdır.

Akdağmadeni Rüştîye Mektebi binası bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Doğu–batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı yapı, yine kuzey-güney yönde eğimli bir arazi üzerinde moloz taş, kaba yonu taş ve ak mermer gibi farklı malzemelerin birlikte kullanılmasıyla inşa edilmiştir. Merkezi holün kuzey ve güneyinde toplam sekiz oda bulunan mektep, farklı ölçülerdeki dersliklerin bu hol etrafında karşılıklı sıralandığı dikdörtgen planlı bir yapıya sahiptir. Odalardan güneybatı ve güneydoğu uçta yer alanlarının zemin döşemesinde yer alan kare şeklindeki açıklıktan bodrum kata iniş sağlanmaktadır. Binanın güneyinde bulunan odaların dışarı açılan pencere sayıları kuzey cephedeki pencere sayısına göre daha

**Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü,doganyagmur777@gmail.com, ORCID ID :0000-0003-1608-8572 ID

azdır. Yapının üzeri kırma çatı ile örtülmüş, alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Bina cephesinde bölgeye has taş malzeme kullanılırken, taşıyıcı sistemde yığma yapım tekniği tercih edilmiştir. Mektebin zemin kat pencereleri basık kemerli, dikdörtgen formlu ,çift kanatlı ve demir şebekelidir. Pencerelerin etrafı kesme taşlardan yapılmış silmeler ile vurgulanarak cephede hareketlilik sağlanmıştır. Yapının oldukça büyük bir bahçesi bulunmaktadır. Yapının doğu cephesi orta ekseninde beş basamaklı merdivenle ulaşılan, üç birimli revak yer alır. Revakın orta birimi geniş bir açıklığa sahip olup basık kemerlidir. Yan birimler ise daha dar açıklıklı ve sivri kemerlidir. Revak içten çapraz tonoz ile örtülüdür. Revak dip duvarında ortada basık kemerli ana kapı ile iki yanda cephelerdeki ile aynı boyutlarda birer pencere bulunur.

Binanın güney cephesinde ,yan kanatların ana kütlede dışarı doğru taşırılmasıyla “U “şeklinde bir girinti oluşturduğu cephe kurgusu bu dönem eğitim yapılarının pek çoğunda görülen ortak özelliklerden bir tanesidir. Bu düzenlemede mimari bir derinlik oluşturmaya olanak sağlayarak eğitim yapılarında yan kanat vurgusu yaratılmaya çalışılmıştır. Yapı süsleme özellikleri açısından ele alındığında oldukça sadedir.

Kaynakça

- AKDAĞMADENİ BELEDİYESİ. (2021). İlçe Tarihçesi ve Kültürel Miras Raporu. Akdağmadeni: Belediyemiz Yayınları.
- BİLİRLİ, T. (2021). Osmanlı Devleti'nde Modern Eğitim Kurumlarından Rüşdiye Mektepleri: Çaycuma Rüşdiye Mektebi Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 3834-3852.
- KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI. (2023). Yozgat İli Kültür Varlıkları Envanteri. Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- ÖZDEMİR, Y. (2016). Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- ÖZTÜRK, Y. (2018). Osmanlı Eğitim Tarihi ve Tanzimat Dönemi Okulları. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- YILDIZ, H., & CENGİZ, A. (2017). Osmanlı Modernleşme Döneminde Bozok (Yozgat) Sancağı'nda Açılan Rüşdiye Mekteplerinin Durumu. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, 9(19), 93-113.
- YILMAZ, A. (2015). Anadolu'da Osmanlı Kamu Mimarisi: Taşra Örnekleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları